

zelméig hű marad önmagához, ugyanolyan elemi erővel, — mitikussá növelt akaraterevével — ragaszkodik Thomas More az egyedül biztonságot adó emberi törvényekhez, a társadalmakat szabályozó és fenntartó, de az egyén számára is védelmet nyújtó jogrendhez. Nem támad, nem akarja meggyőződését másokra erőltetni, de hallgat. Am hallgatása, a Thomas More-i csönd, — ahogy ezt a fővádító Cromwell nagyon is jól érti — „végigordít egész Európán.” Nos, ezt a nem cselekvő, mások által deklarált emberi habitust képes Bárány Frigyes játéka hitelesíteni.

Partnereinek több szín, nagyobb mozgáster és cselekvési lehetőség áll rendelkezésére a színpadi figura megformálásához. A megalkuvásra hajlamos, de a döntő pillanatban férje nagyságához felnövő feleség, (Alice More: Petényi Ilona); a nemes érzelmű, a külvilággal szemben tartózkodó, apja eszméit megértő lány, (Margaret More: Mester Edit); a barátság és a hivatali kötelezettség szorításában vergődő főúr (Morfolk: Simor Ottó); a nagyzási hőbortban szenvedő és cinikus kancellár (Wolsey: Szigeti András); az önhittséget és szellemi zsarnokságot inkvizitori leleménnyel párosító főhivatalnok (Cromwell: Csikos Sándor); az ügyeskedő karrierista (Rich: Gados Béla); az aktív, feladattal megbízott diplomata (Chapuy: Horváth István); a szerelmes és változó véleményű ifjú (Roper: Vajda János); a könnyed és nagyvonalú, magabiztos uralkodó (király: Juhász György); sőt a szerepkörét hatásosan váltogató, szellemes-fanyar narrátor (Egyszerű ember: Holl István) szerepét ebben a darabban — Thomas More lehetőségeihez képest — nagyobb biztonsággal el lehet játszani. A művészek ennek megfelelően kitűnően segítették a főhőst, melő részesei voltak a közös sikernek.

Az írásom címéül választott állítás — Tiszta eszközökkel, vagy sehogy — kettős értelemben is érvényes. A Thomas More-i magatartásra és Bárány Frigyes játékára éppúgy jellemző, mint az előadás rendezésére.

Gellért Péter nem akart minden áron „konfliktust hegyezni”, sem „problémásítani”. Hagyta a gondolatokat az indulatok fölé nőni. Bízott a Robert Bolt-i darabban rejtőző eszme önerejében. Külsődleges ráhatások nélkül belső impulzusokat kellett. Tiszta eszközökkel tartós élményeket ébresztett: így vitte sikerre az ügyet.

Bánszki István

Színházunk stúdiószínpada

Végre, a Mórincz Zsigmond Színház negyedik évadában áttekinthető stúdióprogramról beszélhetünk. Ellenvetést lehetne talán tenni az első szó türelmetlenséget sejtető használata ellen: hiszen lényegében csak 1984 őszére készült el a színháznak az az épületrésze, amelyik *alkalmas* a szorosabb értelemben vett stúdió-előadások tartására; miként is lehetett volna előbb várni ilyeneket?

Talán érdemes itt közbeszúrni, hogy a színházi társulat létrejötté óta folyamatos a stúdió igénye. Nemcsak a nyíregyházi közönség részéről, hanem — tudunkkal — a művészek körében is népszerű volt — lett volna — a stúdiójáték lehetősége. Közismert, hogy a színész akkor érzi jól magát, ha játszhat; s az is, hogy az első években nem egy olyan színész akadt, aki nagyon keveset szerepelt, egyszer olyan is volt, aki egész évadban egyszer sem lépett színre. Vagyis: már magáért a

gyakoribb foglalkoztatásért, azaz fellépésért is érdemes stúdiószínpadot működtetni.

Voltak is kísérletek. Szemlénk 1983. évfolyamában beszámol Vécsey Antal arról a kísérletről, amelyet Holl István és Stettner Ottó kezdeményezett Gorkij egyik kisregényének, *Az áruló*-nak színrevitelével. E cikk szerint 1983. március 28-án volt az ősbemutató — *Mátészalkán*. Szó van a cikkben más tervekről is: ezekből aligha valósulhatott meg sok minden. — A Töröcsik—Sztankay páros nagyszerű játékát, *A varsói melódiát* jó másfél évtizede a színházban is élveztük. Állítólag a mi társulatunk két tagja is „tájolt” ezzel a szép darabbal 2—3 éve; nyíregyházi előadásáról azonban nem tudok, én legalábbis nem láthattam.

Aztán, az 1983/84. évi műsorterv fölvette Sarkadi darabjának, az *Oszlopos Simeon*-nak a bemutatását, s erre a tavaszi fél évben kerülhetett sor a megyei-városi művelődési ház egyik kisebb termében. Ezt már sorozatban adták, bár így sem sokszor. Mindenesetre: ez már életképes, többek által is láthatott előadásáá érett, nőtt fel, bizonyítva, hogy akár a színház épületén kívül is lehet színházi stúdiót mozgatni, ha éppenséggel nincs alkalmasabb lehetőség. Ez az előadás egyébként két színészi sikert is mutatott. Az eladdig nálunk nem túlságosan gyakran foglalkoztatott *Máthé Eta* mutathatta meg igazi képességeit *Vinczéné* szerepében, amelyekről egyébként a tájékozottabbak eddig is meg voltak győződve, de a nyíregyházi közönség még csak keveset láthatta őt. A másik emlékezetes újdonság Csikos Sándor vendégszereplése; ennek a jó játéknak természetes folytatása, hogy 1984 őszétől már társulatunk rendes tagjaként játszhatott sorozatban főszerepeket.

A most véget érő színházi év már több stúdióelőadást hozott. Az 1984 májusából származó első jelzések között csak a *kabaré*est olyan, amelyik színre is került. Az évadnyitó társulati ülés listájából két bemutatót kaphattunk: a kabaré-összeállítás mellett Arbuzov darabját.

Most, amikor már négy előadásra emlékezhetünk, mindenekelőtt annak az örömnünknek kell kifejezést adnunk, hogy van már stúdiószínpadunk, ráadásul a színház területén, az egyik főépületben, ahol sor kerülhet a bemutatókra és a bemutatózásokra is. Mert vissza kell térnünk ahhoz, hogy ennek a stúdiósnak a lehetőségére a színészeknek is nagy szükségük van. Pl. *Korompay* Valinak ez a szülő felépés nemcsak arra volt fontos alkalom, hogy eljátszhassa Madame Marguerite szerepét, mivel egyébként nem volt túlságosan foglalkoztatva a nagy színpadon, hanem arra is, hogy a színház „képviselőjében” kisebb művelődési házakban vagy a tanárképző főiskolán is előadhassa, alakíthassa ezt az érdekes szerepet, monodramát. Az Arbuzov-bemutatónak is érdekessége — és lehetősége is —, hogy három olyan fiatal művész játszik benne, akik ennek a színházi évnek az elején kerültek a társulathoz: Mester Edit, Juhász György és Vajda János.

A stúdiószínpad első bemutatója egy nagyszemélyzetű előadás: *Dosztojevszkij* nem is kisterjedelmű regényének színpadi alkalmazása lett, december 9-én. A regény egy kisebb szakaszából *Kompolthy* Zsigmond készített előadásra alkalmas színpadi művet, s a most idekerült fiatal rendező, *Salamon Suba* László állított elének egy mozgalmal, pergő, látványos előadást. Különösen Csikos Sándor, *Hetey* László, *Vitay* András, *Vennes* Emmy emlékezetes szerepfarmálását emelhetjük ki.

Hasonlóan sok művészt foglalkoztat, lényegesen tagoltabb elosztásban, jelene-tekre osztva, kevésbé elmélyülésre készítette, mint *Dosztojevszkij* Órdögökje, a *Kávéházi kabaré*. Afféle esztrád jelenetsorozattal találkozunk, s bár bizonyos típusokat jelez az izlésesen, enyhén szecessziós színlap, határozottabb, „koncepcionális” egységet mégsem találhatunk. Talán ez a produkció sikerült legkevésbé, jóllehet a körítés érdekes, rokonszenves, ötletes (ténylegesen rendelhattünk ételt, italt, meg is kaptuk, ki is kellett külön fizetnünk; egy kedves rikkancs hozott lapot az asz-

talokhoz: az egykori *Az Est* imitációját; a „nézőtér” elrendezése is atmoszférát sugallt stb.). Ami ezután következett, már kevésbé „állt össze”. Sajnos, a rendezők nem tudták eldönteni, hogy most ténylegesen mulattatni akarnak bennünket az apáinkat is szórakoztató, lényegében blöddlivel, vagy pedig karikírozni akarják ezt a méltán elmúlt világ szórakoztató iparát. Főleg a befejezésben tűnik ki ez az átgondolatlanság, amikor valami kemény elítéléssel szétveretik — néhány, „pozitívnak” aligha mondható szereplővel — a kabaré berendezését, s az így kinyilvánított állítólagos társadalmi kritikához még a „Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország” kezdetű dal gúnyos felerősítésére is sor került. Pedig lehet *vállalni* is a kabarét, napjainkban is, történelmileg is: itt azért sohasem életünk legsúlyosabb gondjai, problémái jelentkeztek, — s nem jelentkeznek ma sem, viszont ez a fajta szórakoztatás, megnevettetés nem szégyellendő tevékenység napjainkban sem. — Itt azonban a másfél órás vegyes előzmény egyáltalában nem indokolta a befejező „vonalas” akcióit, a gúnyolódónak, leszámolónak beállított finálét. Erősen felelmes érzésekkel távozhattunk végül: mintha nekünk is bűnhődnünk kellett volna, hogy előzőleg néha-néha elkacagtuk magunkat a páros viccelődéseken, a változatos toalettekben elénekelt szononokon, a néha túlságosan ismerős bemondásokon...

Tisztább és világos építkezésű *Arbuzov* darabja. Az igazgató év eleji nyitóbeszéde szerint a 40 éves jubileumnak is kvázi évfordulós emlékezése ez az előadás, amelyik a II. világháború idején a leningrádi blokád napjait idézi az első részben, és ezeknek az elmúlhatatlan emlékeknek a „folytatását” játsszatja el a darab második felében.

Az *Ördögök* előadása során bejáratják velünk a manipuláció, a hatalom és erkölcs ellentéteinek mélységeit és magasságait, lélekölő buktatóit; a *Madame Marguerite* egyetlen ember, egy pedagógus meglehetősen sérült lelkivilágát tárta elénk, azaz a komorsággal, amely föltétlenül kellett ahhoz, hogy a kijáratot elhagyva is tovább gondolkozzunk mindazon, amit láttunk, hallottunk Korompay Vali fantomüldöző, sokoldalú előadásában.

Magát a stúdió *helyiségét* is változatosan vették birtokba a rendezők, a rendezésre vállalkozó színészcollégák. A *Dosztojevszkij*-előadás kívánta a legnagyobb teret, technikai apparátust. Nemcsak teljes szelvényben és hosszában száguldoztak a színészek a kétoldalt elhelyezett nézők között, hanem mélyített és magasított külön pótlékokat is beállítottak. — A *kabaré* egy intim kávéház, afféle zengeráj hangulatát idézi, a terem kétharmadában. *Korompay* Vali ugyanennek a térnek fordított elrendezésében, kis pódiumon játszik — szűk körben, kevés eszközzel. Az *Arbuzov*-darabban a terem túlsó végét színpadiasították, ügyesen felhasználva az egyébként zavaróan ott lábatlankodó betonoszlopot afféle térelválasztónak. Ez is jó: többféle formában, *változatosan* használják ezt a termet, próbálkoznak a lehetőségekkel, s nyilván le is vonják a megfelelő tapasztalatokat. S közben a színház közönsége is meg-megszokja, hogy a művészek karnyújtásnyira tőle mozognak, beszélnek; egy-egy néző olykor azt is érezheti itt, hogy bele van vonva a játékba, s már-már mozdulna, felelne a hozzá intézett, de személy szerint mégsem neki szóló hangsúlyosabb szövegre, felhívásnak érzett monológ részletre. Lám, megint előbbre léphettünk saját, önálló színházunk közvetlenebb, teljesebb megismerésében, birtokbavételében, értékelésében.

Nem tudom, hogy számszerűen milyen sikerrel, hány előadásban játszották ezeket a darabokat. Azt azonban igen, hogy *érdemes a stúdiószínpadot működtetni*, kell ez a közönségnek. Hogy a színészek hogyan látják: ők tudnak rá felelni, esetleg az évadzáró társulati ülésen. Mindenesetre: most a teherbíró képességét is pró-

bára tette a színház. Nem egy estén egyszerre, egy időben játszottak a „nagy” színpadon is, a stúdióban is nagy személyzetet igénylő darabot, s ahogy tudom, sikerrel álltak helyt a művészek is, a technikai munkatársak is, és közönségekben sem volt ezért hiány. Az pedig nyilván a színháznak is jó, a közönség számára is kedvező, ha nem kényelmesedik az együttes, hanem próbára teszi erejét, kísérletezik, vállalja a nehézségeket, értelmes feladatokat, szép szerepeket, hogy szolgálják valamennyien Thália igazi papjaiként — Thespis rázós kordáján is — a művészet szent eszméit, a jó irodalmat és a szép színházi élményekre vágyó közönséget.

Margócsy József

Balogh Géza—Györfi Sándor:
Fény

Tóth Sándor: Sárkányölő